הלכות כלאים

ילקוט יוסף

מתוך ילקוט יוסף, מאת הרב יצחק יוסף.
הטקסט נלקח מאתר «ילקוט יוסף חינם – האתר להפצת יהדות» (yalkut.info).
זכויות היוצרים על הטקסט שמורות לבעליהן. הקובץ נועד ללימוד בלבד ואינו למכירה.
geulaquiz.com

סימן רצה – הלכות כלאים – דין כלאי האילן

א נאמר בתורה את חוקותי תשמורו, בהמתך לא תרביע כלאים, שדך לא תזרע כלאים. כיצד, המרכיב אילן באילן כגון שהרכיב יחור של תפוח באתרוג, או אתרוג בתפוח, הרי זה לוקה מן התורה בכל מקום, בין בארץ בין בחוץ לארץ. וכן המרכיב ירק באילן, או אילן בירק לוקה בכל מקום. וכל זה במין בשאינו מינו, אבל מין במינו מותר. [ילקו״י על הלכות חדש כלאים ושעטנז סימן רצה ס״א]

ב מותר להרכיב תפוח טוב בתפוח רע, וכדומה. ויש מי שמחמיר בזה, והעיקר לדינא שאין בזה איסור כלאים. [ילקו״י הל׳ שעטנז סימן רצה ס״ב]

ג מותר להרכיב תאנה לבנה עם תאנה שחורה, דסוף סוף הוא מין אחד אלא שיש שינוי בצורה. וכן שבולת שועל עם שעורים נחשב כמין אחד. וכן צנון עם צנונית הוי מין אחד. [ילקו״י הל׳ שעטנז סימן רצה ס״ג]

ד מותר לזרוע זרעים וזרע אילן כאחד, וכן מותר לערב זרעי אילנות ולזורען כאחד. וכן מותר לנטוע אילן בצד אילן, ואילן בצד גפן, ואין בזה משום כלאים, שאין לך כלאים באילנות אלא הרכבה בלבד. בין אילן בירק, בין ירק באילן, ובין ירק בירק שאינו מינו. ואפילו עץ סרק על עץ מאכל, או עץ מאכל על עץ סרק. וכן אסור לחבר ענף של עץ ממין אחד בגזע או בענף של עץ ממין אחר, בין אם שני המינים עצי מאכל הם, ובין אם אחד מהם הוא עץ סרק. [ילקו״י הל׳ שעטנז סימן רצה ס״ד]

ה אסור לישראל להניח לעובד כוכבים שירכיב את האילנות שלו כלאים. [שם סי׳ רצה ס״ה].

ו בספק כלאים מותר לומר לגוי להרכיב, דשמא אינו כלאים, ושמא אין בן נח מצווה על כלאי אילן. [ילקו״י הל׳ שעטנז סימן רצה ס״ו]

ז יש באילנות שהם דומים זה לזה בעלין או בפירות, ואף על פי כן הם נחשבים לב׳ מינים, ויש בהם דין כלאים ואסור להרכיב עץ ממין זה בעץ ממין זה. וכגון: התפוח עם החזרד, וכן אפרסקים עם שקדים, שזיפין עם רימין. דסוף סוף ב׳ מינים הם.[ילקו״י שם סי׳ רצה ס״ז]

ח הרכבת עין הנהוגה בזמנינו, דהיינו שלוקחים עין מאילן של שזיפים ומרכיבים אותו בגזע של שקדים, ולאחר שזה נקלט גוזרים את האילן עד מקום ששמו את העין, ומהעין יוצא ענף אשר מזה מתפתח אילן של שזיפים במשך שנה שנתיים, הרי היא אסורה, כיון שאף על פי שבזמן ההרכבה אין לו שום חיבור לאילן, ואין לה עדיין שם אילן כלל, מכל מקום ההיתר של שרשים הוא משום שלא היה עליהם מעולם שם אילן, אבל דבר שלפני ההרכבה היה עליו שם אילן כגון הרכבת עין, אסור. [ילקו״י על הל׳ שעטנז סימן רצה ס״ח]

ט אילן המורכב כלאים, יש אומרים שאסור לקיימו, ויש לעקור אילן כזה. וכל שכן שאסור לעשות בו פעולות לקיים האילן, כגון להשקותו, לנכש, לעדור, וכדומה. והאיסור הוא גם להשקותו בממטרה אוטומטית. ואמנם יש חולקים ואומרים שמותר לקיים אילן כזה, ואין צריך לעוקרו, אך צריך ליתן לאילן שיגדל לבד, ולא לעשות בו פעולות בידים. ולדינא נראה, שיש מקום להקל בקיום האילנות המורכבים, אך טוב להחמיר שלא להשקותם ולנכשם, אלא רק על ידי גוי. ולכן טוב ליזהר שלא יעשה מלאכה בידים בגוף הכלאים, אלא כל המלאכות בעצים המורכבים יעשו על ידי נכרים דוקא, או על ידי גרמא, כגון להשקותו בממטרה. ולכתחלה אין לקנות שתילים מורכבים ממין אחר, ואפילו כשמתכוין לעשות הכל על ידי גוי, אלא יחפש וימצא שתילים מותרים. ואם נתאחה האילן המורכב לגמרי ונעשה כאחד ומהות הגזע נעשית כאחד, שפיר דמי לקיימו אפילו על ידי מעשה. ואין צריך לעקור את האילן. [ואילן מורכב שנתאחה ונעשה כגוף אחד על ידי הרכבת נכרי, מותר לנוטעו אחר כך במקום אחר]. [ילקו״י על הל׳ שעטנז, מצוות התלויות בארץ כרך ג׳, סימן רצה ס״ט. שוב יצא לאור יביע אומר ח״י חיו״ד סימן לו עמוד רנה, ושם כתב כדברינו, וב״ה שזכינו לכוין לדעתו]

י ראוי ונכון לקנות שתילים אך ורק ממשתלות שאינן מרכיבים כלל. ואמנם מעיקר הדין מותר לקנות שתילים של פרי הדר מורכבים מין בשאינו מינו, עם גושיהן, ולנוטען בשדהו על ידי גויים. והמחמיר [כדי שלא לחזק ידיהם של בעלי המשתלות המרכיבים אפילו בשאר אילנות] תבוא עליו ברכה. [ילקו״י הל׳ שעטנז סימן רצה ס״י]

יא פרי היוצא מאילן מורכב מותר באכילה אפילו לזה שעבר והרכיבו. ולכן אגסים שכיום תשעים וחמש אחוז בא בהרכבה עם חבושים, מותר לאוכלם. [ילקו״י שעטנז סי׳ רצה סי״א].

יב אין להרכיב יחורים של לימון, אתרוג, אשכולית ותפוז, אחד על גבי השני, כיון שיש ספק אם הם מין אחד או שני מינים נפרדים. [ולענין דיעבד ראה בסעיף הבא]. [שם סי׳ רצה סי״ב]

יג תפוחי זהב עם החושחש, שהוא תפוז יערי, ויש פרדסים המורכבים תפוז בלימון, ובתפוז יערי, יש להקל על כל פנים בקיום והשקאה וניכוש, אף לישראל, ואין צריך לעוקרם. ואף לכתחלה הנוהגים להרכיב תפוזים באשכוליות, אין למחות בידם, ורק להרכיב תפוז על לימון מתוק יש להחמיר. ויש

אומרים שכל עצי הדר אינם כלאים זה בזה הואיל ודומים בעליהם ובפירותיהם וקרובים בטעמם. ויש אומרים שדי לנו מה שנהגו להרכיב תפוח זהב בלימון מתוק, וגם בזה החרדים לדבר ה׳ מהדרין להרכיב על ידי גוי, אבל תפוז באשכוליות לא נראה לחשבם מין אחד. [ילקו״י הל׳ שעטנז סימן רצה ס״ג]

יד אסור להרכיב עץ סרק בעץ מאכל, או עץ מאכל בעץ סרק. אבל עץ סרק בעץ סרק מעיקר הדין מותר להרכיב, אף מין בשאינו מינו, וכל שכן מין במינו. [ויש אומרים שטוב להזהר ולהחמיר גם באילנות סרק, אחר שאין רוב העולם מכירין רוב המינים]. [ילקו״י שם סי׳ רצה סעיף יד]

טו אילן פירות שאינו מוציא פירות, לא נחשב כאילן סרק, ואסור להרכיבו באילן סרק. [ילקו״י הל׳ שעטנז סימן רצה סט״ו]

טז עץ רב תכליתי שגדלים בו פירות ממינים שונים של זני ההדר ושאר פירות, בבת אחת כל מין בענף אחר באותו העץ, וכולם יונקים כאחד מאותם שורשים, והכלאים ניכרים בגלוי ממש, אסור לקיים עץ כזה אפילו על ידי השקאה וניכוש, וקל וחומר שאסור לנוטעו. [ילקו״י הל׳ שעטנז סימן רצה סעיף טז. ושם בהערה אם יש בו רק פירות הדר]

יז אף על פי שאסור לעקור אילן המורכב ולנוטעו במקום אחר, מכל מקום מותר ליטול יחור [ענף] ולנטעו במקום אחר. מפני שכאשר עוקר את כל האילן והוא מורכב משנים, הרי נותן חיות בשניהם, וזהו איסור הרכבתו, אמנם יחור מהמורכב נחשב כבריה חדשה, ונחשב כמין אחד ומותר. ויחור המורכב אסור להרכיבו באחד משני המינים שהורכב מהם. [ילקו״י הל׳ שעטנז סימן רצה סעיף י״ז]

יח הקונה שתילים של פרי הדר עם גושיהם, לכתחלה יקנה שתילים שאינם מורכבים מין בשאינו מינו, [ואפילו בפרי הדר]. ובדיעבד מי שכבר קנה שתילים של פרי הדר והם מורכבים תפוז עם לימון, יש אומרים שאפשר להקל להוציאם מהשקיות ולנוטעם באדמה עם גושיהם, מפני ההפסד, והוא שיקפיד לנוטען עם הגושים של העפר שבו הם שתולים, אבל בשאר פירות אין להקל בזה. ולדינא נראה, שיטע את פירות ההדר הנז׳, על ידי גוי. [שאין כאן ספק ספיקא, דרק לגבי קיום האילן איכא ספק ספיקא]. [ילקו״י הל׳ שעטנז סימן רצה סעיף יח]

יט מה שיש נוהגים היתר בנטיעת ענפי אוהל ושושנים וכדומה, על ידי שעושים סדק בשולי הענף ההוא, ותוחבין בו חטה ונוטעים בארץ, ועל ידי החטה משרישים הענפים בקרקע, הדבר תלוי אם החטה משתרשת ומזדווגת עם הענף, שאם היא מזדווגת חשיב כלאים והוי הרכבה גמורה. ואם אין החטה מצמחת רק בלתה ומלחלחת את הענף להשתרש יש להסתפק אם יש כאן הרכבה. וקשה להכריע בדבר, והמחמיר תבא עליו ברכה. [ילקו״י הל׳ שעטנז סי׳ רצה סעיף יט]

כ אודות מה שהמציאו לאחרונה, שמעבירים בהנדסה גנטית גנים של צמחים אחרים, ומעבירים גנים מצמח אחד לרעהו, או מאילן אחר לסוג אילן אחר, יש אומרים שאין לעשות כן מחשש לאיסור כלאים. ויש שכתבו שאין לחוש בזה לאיסור כלאים, ומותר לעשות כן. [ילקו״י הל׳ שעטנז סימן רצה ס״כ]

כא פירות היוצאים מאילנות מורכבים מין בשאינו מינו, כגון תפוחי זהב ואשכוליות, צריך לברך עליהם ברכת שהחיינו, וכן מנהג ירושלים. [ילקו״י הל׳ שעטנז סימן רצה סכ״א]

כב אין לברך ברכת האילנות על אילנות המורכבים מין בשאינו מינו, כי קיומם הוא נגד רצון הבורא יתברך, ואף על פי שהמברך אין למחות בידו, מכל מקום הבא להימלך ושואל אם לברך על אילנות מורכבים מורים לו שלא יברך, דספק ברכות להקל. [ואף פירות הדר שיש פוסקים המקילין בו לענין הרכבה, אפ״ה כיון שיש מחמירים בזה, וכן נקטינן לדינא לכתחלה, ולדעת המחמירים הרי אינו יכול לברך ע״ז, ממילא יש לנו לחוש לדעתם לענין ברכה. ואף שאין הספק בברכה עצמה, מ״מ הרי אין לנו דעת מרן שמכשיר, והדרינן לכללא דסב״ל. וגם ספק ספיקא בברכות לא אמרינן, גם בדבר שהברכה נגררת. ומ״מ בודאי שהמברך יש לו ע״מ שיסמוך]. [הל׳ שעטנז סי׳ רצה סעיף כב]

כג ומיהו סתם אילנות אין לחוש בהם שמא הם מורכבים, ומותר לברך עליהם ברכת האילנות בלא כל חשש, שהולכים אחר הרוב, ורוב אילני מאכל אינם מורכבים. [שם סי׳ רצה סכ״ג]

כד שקדים ושזיפים אסור להרכיבם זה עם זה, שיש בהם דין כלאים. [הל׳ שעטנז סי׳ רצה סכ״ד]

סימן רצו – דין כלאי הכרם

א הוזהרנו מן התורה שלא לזרוע כלאים בכרם, שנאמר ״לא תזרע כרמך כלאים פן תקדש המלאה הזרע אשר תזרע ותבואת הכרם״. ומי שזורע כלאים בכרם חייב מלקות. [ודוקא שזורע חטה ושעורה במפולת יד שאז לוקה מן התורה]. ואיסור זה נוהג בין בארץ ישראל בין בחוץ לארץ, אלא שבארץ ישראל איסורו מן התורה ובחוץ לארץ איסורו מדרבנן. [ואמנם כל השיעורים שיבוארו להלן בדין הרחקת הגפנים מהתבואה או הירק, אינו אלא בארץ ישראל ובסוריא, אבל בחוץ לארץ מותר לזרוע בצד הגפנים בתוך הכרם לכתחלה, ולא אסרו בחוץ לארץ אלא לזרוע ב׳ מיני ירקות או תבואה עם החרצן במפולת יד. ואף על פי שמותר לזורע בחו״ל ירק בצד הכרם, הרי אותו ירק הזרוע שם אסור באכילה. וספיקו מותר]. [ילקו״י הל׳ שעטנז סימן רצו ס״א]

ב איסור כלאי הכרם הוא איסור לזרוע ירקות או תבואה בצד הגפנים או ליטע גפן בצד הירק או התבואה. [אבל מותר לנטוע אילן בצד גפן, וכמבואר להלן סעיף ה]. ואם עשה כן אף על פי שאינו לוקה הרי זה קידש, ושניהם נאסרו באכילה ובהנאה, הירק או התבואה והגפנים, ושורפים את שניהם שנאמר: פן תקדש המלאה הזרע. ואפילו הקש של התבואה והעצים של הגפנים האלו אסורים בהנאה ושורפים אותם. ולא יסיק בהם תנור וכירים, ולא יבשל בהם בעת שריפתם. [ילקו״י הל׳ שעטנז סימן רצו ס״ב]

ג אף על פי שגם העץ של כלאי הכרם נאסר בהנאה, מכל מקום סכין שחיטה שהידית שלו עשויה מעץ של עץ גפן של כלאי הכרם, והדבר נודע לשוחט ביום טוב, מותר לשחוט [עוף] בסכין זו ביום טוב. מיהו מסוכנת לא ישחוט בה, וגם לא יחתוך בה בשר. ואחר יום טוב יזהר להסיר תיכף זה העץ ממנה ולשורפו, ויעשה לה קתא אחרת. [שם רצו ס״ג]

ד סוכה שצריך להכשירה בצורת הפתח, לעשות דופן שרחבו יתר על טפח, ויעמידנו פחות משלשה לאחד מן הדפנות ויעמיד קנה על גביהן, והקנה הזה שהעמידו כנגד הטפח, וכן הקנה שעל גביהן עשאם מעץ של כלאי הכרם, [שאסורים בהנאה] יש מכשירים סוכה זו בצורת פתח כזו. ויש חולקים. [ילקו״י הל׳ שעטנז סימן רצו ס״ד]

ה אין איסור משום כלאי הכרם אלא מיני תבואה ומיני ירקות בלבד, אבל שאר מיני זרעים מותר לזורעם בכרם, ואין צריך לומר שאר אילנות. ולכן מותר לנטוע אילן בצד אילן, ואילן בצד גפן, ואין בו משום כלאים. והאיסור לזרוע תחת הענפים נאמר רק בגפן, ולא באילנות אחרים. [ילקו״י הל׳ שעטנז סימן רצו ס״ה]

ו אחד הנוטע ואחד המקיים, כיון שראה כלאים שצמחו בכרמו והניחם, הרי זה קידש ואוסר. ואמנם אין אדם מקדש דבר שאינו שלו, לפיכך המסכך גפנו על גבי תבואתו של חבירו, קידש גפנו ולא נתקדשה התבואה. סיכך גפן חבירו על תבואתו, קידש תבואתו ולא קידש גפן חבירו. סיכך גפן חבירו על תבואת חבירו לא קידש אחד מהם. [הל׳ שעטנז סי׳ רצו ס״ו]

ז מאימתי תבואה או ירק נאסרים בכלאי הכרם, משישרישו. וענבים משיגיעו לגודל פול הלבן. [ילקו״י הל׳ כלאים ושעטנז סימן רצו ס״ז]

ח הזורע ירקות או תבואה בעציץ נקוב העומד בכרם, דינו כזורע באדמה והגידולים נאסרו. וגם בעציץ שאינו נקוב אסור לזרוע, אלא ששם לא נאסרו הגידולים. [שם סי׳ רצו ס״ח]

ט עציץ נקוב שזרעו בו ירקות מחוץ לכרם, אסור להעבירו בכרם [מכיון שהיניקה נמשכת בזמן ההעברה]. ואם הניחוהו בין הגפנים ונשתהה שם זמן שהספיקו הגידולים להוסיף באיסור כלאים חלק אחד ממאתים של היתר, הגידולים נאסרו. [הל׳ כלאים ושעטנז סי׳ רצו ס״ט]

י אם זרע כלאים בכרם של גוי והגוי קיים את הכלאים ונתווספו, הפירות נאסרים, אחר שיש כאן רצון הבעלים. [ילקו״י הל׳ כלאים ושעטנז סימן רצו ס״י]

יא הבא לזרוע בצד הכרם, מרחיק ארבע אמות [מטר תשעים ושתים] מעיקרי הגפנים וזורע. ואם גפן יחידית היא, מרחיק ממנה ששה טפחים וזורע. והגדרת כרם היא: שתי שורות של גפנים ובכל שורה שלש גפנים או יותר, או שנים שנים ואחד יוצא זנב, ובין כל גפן וגפן ובין כל שורה ושורה מארבע אמות עד שמונה אמות [לא פחות מארבע אמות, וקצת פחות משמונה אמות], והגדרת גפן יחידי היינו גפן אחת, וכן אם היתה שורה אחת של גפנים זו בצד זו אפילו הן מאה, אין זה כרם אלא דינה כגפן יחידית, ומרחיק ממנה רק ששה טפחים וזורע. [ילקו״י הל׳ כלאים ושעטנז סימן רצו סעיף יא]

יב משתלות גפנים שנוטעים אותם רצופים מאד מבלי שום הרחקה אחד מחבירו, ומניחים אותם כך בקרקע במשך שנה או יותר עד שיגדלו, ואחר כך עוקרים אותם ממקום נטיעתם עם השרשים, ונוטעים אותם במקום אחר, ועושים מהם כרמים של גפנים מפוזרים שורות שורות כדרך הכרמים, דינם כדין כרם, ועל כן אם זורעים לידם זרעים, יש אומרים שצריך להרחיק מהם שיעור ארבע אמות. ויש חולקים. והמיקל יש לו על מה שיסמוך. [אחר שכן מתבאר בירושלמי. ואף לגירסת הגר״א, היינו דאסור להדלותן, אבל ודאי דלא בעי הרחקת ד׳ אמות]. [ילקו״י הל׳ כלאים ושעטנז סימן רצו סעיף יב]

יג אף על פי שמרחיק בין הזרע ובין הגפן כשיעור, או שעושה גדר ביניהם, מכל מקום צריך ליזהר שלא לסכך הגפן על הזרעים, ולא לזרוע תחת ענפי הגפן. ולכן מי שיש לו בגינתו עץ גפן, והוא מאהיל על הזרעים, אף על פי שהוא יותר משש טפחים מגזע הגפן, אסור. [ילקו״י הל׳ כלאים ושעטנז סימן רצו סעיף יג]

יד כל מקום שצריך הרחקה בין הגפנים לזרעים, אפשר להפסיק ביניהם בגדר גבוה עשרה טפחים, או להפסיק על ידי צורת הפתח ביניהם. [ואם עושה רק צורת הפתח, נכון להרחיק בין הגפנים לזרעים ששה טפחים]. [ילקוט יוסף הל׳ כלאים ושעטנז סימן רצו סעיף יד]

טו אין עודרין עם העכו״ם בכלאים, אבל עוקרין עמו כדי למעט התיפלה. ואם אמר לתינוק גוי לזרוע לו בחוץ לארץ כלאי הכרם, מותר. אבל לא יאמר לגדול שלא יתחלף בישראל. [ילקו״י הל׳ כלאים ושעטנז סימן רצו סעיף טו]

טז ירק הנמכר בשוק אין חוששין לו שמא מכלאי הכרם הוא, דאחזוקי איסורא לא מחזקינן וכו׳. ואף במקום דשכיח שנוטעים קישואים בכרם, עם כל זה יש להתיר הקישואין, אם רוב הקישואין באים מחוץ לעיר שאין בהם חשש כלאים, דכל דפריש מרובא פריש. [ילקו״י הל׳ כלאים ושעטנז סימן רצו סעיף טז]

יז יש אומרים שאין היתר ד״נותן טעם לפגם״ בכלאי הכרם, אחר שלא נאמר בתורה בלשון לא תאכל. וממילא גם דבר שאינו ראוי לאכילה נאסר בכלאי הכרם. ויש חולקים וסוברים שדין נותן טעם לפגם נאמר גם בכלאי הכרם. [ילקו״י הל׳ שעטנז סימן רצו סי״ז]

יח הרואה בכרם עשב שאין דרך בני אדם לזרעה, אף על פי שהוא רוצה בקיומו לבהמה או לרפואה, הרי זה לא קידש עד שיקיים דבר שכמותו מקיימים רוב העם באותו מקום, כיצד המקיים קוצים בכרם בערב [שם מדינה] שרוצים לגמליהם הרי זה קידש. האירוס והקיסוס ושושנת המלך ושאר מיני זרעים אינם כלאים בכרם. הקינדוס וצמר גפן הרי הם כשאר מיני ירקות ומקדשים בכרם וכן כל מיני דשאים שעולין מאליהן בשדה הרי הם מקדשים בכרם. ופול המצרי מין זרעים הוא ואינו מקדש. [ילקו״י הל׳ כלאים ושעטנז סימן רצו סי״ח]

יט הקנים והורד והאטדין [מין הדס] מיני אילן הם ואינם כלאים בכרם. זה הכלל כל המוציא עלין מעיקרו הרי זה ירק, וכל דבר שאינו מוציא עלין מעיקרו הרי זה אילן. והצלף אילן לכל דבר. [ילקו״י הל׳ כלאים ושעטנז סימן רצו סי״ט]

כ גפן שהיא נטועה במקום אחד, ושומים במקום אחד והכותל מפסיק ביניהם, והשריגים והעלים עלו וסיככו על גביו יותר מעשרה טפחים, יש מתירים הכל. [ילקו״י הל׳ שעטנז סי׳ רצו ס״כ]

כא אסור לעבור בעציץ נקוב שזרוע בו ירק בתוך הכרם, ואם הניחו תחת הגפו ונשתהה שם בארץ כדי להוסיף אחד ממאתים, הרי זה קידש. [ילקו״י הל׳ כלאים ושעטנז סימן רצו סכ״א]

כב שקדים ושזיפים אסור להרכיבם זה עם זה, שיש בהם דין כלאים. [ילקו״י שם סי׳ רצו סכ״ב]

סימן רצז – דין כלאי זרעים

א אסור לזרוע כלאים בשדה בארץ ישראל, שנאמר (ויקרא יט, יט): שדך לא תזרע כלאים. והיינו שאסור לזרוע זה ליד זה שני מיני זרעים כאחד, כמו חיטה עם שעורה, או שני מיני ירקות, כגון מלפפון ליד עגבניות, או שני מיני קטניות זה ליד זה. והזרעים שאיסור כלאי זרעים נוהג בהם הם שלשה סוגים: זרעוני תבואה שהם חמשת מיני דגן, [חטה שעורה כוסמת, שבולת שועל ושיפון]. **זרעוני קטניות** [כל זרעים הנאכלים לאדם חוץ מן התבואה, כגון פול, אפונה, עדשים, אורז, שומשום, פרג וכדומה], **זרעוני גינה,** [הזרע אינו ראוי למאכל אדם, והפרי של אותו הזרע מאכל אדם, כגון זרע בצל, שום חציר, לפת וכדומה]. [ילקו״י הל׳ כלאים ושעטנז סי׳ רצו ס״א]

ב אם עברו וזרעו כלאי זרעים, חייב לעקור מין אחד. ומכל מקום אין הזרעים נאסרים באכילה, אלא מותרים אפילו למי שעבר וזרעם. [ילקו״י הל׳ כלאים ושעטנז סימן רצו ס״ב]

ג מותר לזרוע כלאי זרעים בחוץ לארץ, ומותר אפילו לכתחלה לערב כמה מיני זרעים יחד ולזורעם שם. [ילקו״י הל׳ כלאים ושעטנז סימן רצו ס״ג]

ד יש אומרים שמותר לומר לגוי לזרוע לו כלאי זרעים בארץ ישראל. ויש אומרים שאין להתיר אלא אם כן הוא לצורך הגוי. אבל לצורך הישראל אסור. והעיקר לדינא לדידן כדעת מרן שקבלנו הוראותיו שמיקל באמירה לגוי בזה, ומכל מקום המחמיר בכל אמירה לגוי שהיא לצורך ישראל, גם בכלאי זרעים, תבא עליו ברכת טוב. [ילקו״י הל׳ שעטנז סי׳ רצו ס״ד]

ה אסור לישראל לזרוע כלאי זרעים גם בשדות של נכרים, עבור נכרים. [ילקו״י שם סי׳ רצו ס״ה]

ו מי שיש לו גינה קטנה בארץ ישראל, וזורע בה מיני זרעים, אך אינו מכוין לאכילה כלל, אלא ליופי ונוי הגינה, גם בזה יש איסור כלאי זרעים. אבל אין איסור כלאי זרעים במיני דשאים, אף שאינן מרים. [ילקו״י הל׳ כלאים ושעטנז סימן רצו ס״ו]

ז אין איסור כלאי זרעים אלא בזרעים הראויים למאכל אדם, אבל עשבים המרים וכיוצא בהן מן העיקרין שאינן ראויין אלא לרפואה וכיוצא בהן, אין בהן משום כלאי זרעים. וכן יש איסור כלאים בדברים הראויים למאכל בהמה. [ילקו״י הל׳ כלאים ושעטנז סימן רצו ס״ז]

ח זרעים שאינם ראויים אלא לרפואה וכדומה, אין בהם איסור כלאים. וכן צמח העשוי לנוי, או עשוי לריח בלבד, ואינו עומד לאכילה, אין בו משום כלאים, אחר שאינו עשוי למאכל אדם, או למאכל בהמה. [ילקו״י הל׳ כלאים ושעטנז סימן רצו ס״ח]

ט מותר לזרוע בקיה עם שבולת שועל על ידי גוי, ופעמים שיש להתיר על ידי ישראל, בתנאים מסויימים. [ילקו״י הל׳ כלאים ושעטנז סימן רצו ס״ט]

י יש זרעים ואילנות דאף על פי שהם שני מינים בטבעם, הואיל ועלין של זה דומין לעלין של זה, או פרי של זה דומה לפרי של זה דמיון גדול, עד שיראו כשני גוונים ממין אחד, לא חששו להם לכלאים זה עם זה. כיצד, הלפת עם הצנון אינם כלאים זה בזה, מפני שפרייהן שוים. והלפת עם הנפוס

אינם כלאים זה בזה מפני שהעלים שוים. אבל צנון עם הנפוש אף על פי שהעלין דומים זה לזה והפרי דומה לפרי, הרי אלו כלאים, הואיל וטעם פרי זה רחוק מטעם פרי זה ביותר, וכן כל כיוצא באלו. [ילקו״י הל׳ כלאים ושעטנז סימן רצו ס״ק]

יא אבטיח עם מילון אסור לזורעם זה עם זה, שיש בהם דין כלאים, מאחר שהעלין של זה אינן דומין לעלין של זה. ולכן צריכים שיעור הרחקה של ששה טפחים. [שם סי׳ רצו סי״א].

יב מותר לזרוע זרעי תבואה או קטניות או זרעי ירקות יחד עם זרעי אילן. וכן מותר לערב זרעי אילנות ממינים שונים ולזורעם כאחד, כיון שאין כלאים באילנות אלא הרכבה בלבד. וכן מותר לזרוע ירק ליד עץ פרי, משום שזרעים ואילן לא מיקרי כלאי זרעים. ורק ליד גפן אסור. וכן מותר לזרוע תבואה ליד אילן פירות, ורק ליד גפן אסור. ודין זה הוא גם בארץ ישראל. [ילקו״י הל׳ שעטנז סימן רצו סעיף יב]

יג כשרוצים לזרוע שני מינים שהם כלאים זה בזה, צריך לעשות הרחקה ביניהם בשעת הזריעה, כדי שיהיו נראים בגידולם מובדלים ומרוחקים זה מזה. ושיעור ההרחקה הוא לפי גודל השדה הנזרעת ולפי המינים הנזרעים בו. ומן התורה אם הרחיק בין שדה תבואה ממין אחד לבין שדה תבואה ממין אחר ששה טפחים, מותר לזרוע. ובירקות די שירחיק בין המינים טפח אחד בלבד. אבל חכמים גזרו וקבעו הרחקות גדולות יותר בהתאם לגודל השטחים שנזרעו וסוגי הזרעים, כדלהלן. [ילקו״י הל׳ שעטנז סימן רצו סעיף יג]

יד ארבע חלוקות הן בשטחי הזריעה, האחד – שדה רחב לפחות עשר אמות וחמישים אמה, וארכו יתר על רחבו. השני – מרובע, שהוא שטח מרובע מששה טפחים ומעלה. השלישי – משר, שהוא רחב מששה טפחים עד עשר אמות וחומש, וארכו יתר על רחבו. הרביעי – צמח יחיד או שורה וערוגה שאין ברחבה ששה טפחים, אפילו ארכה יותר. וראה להלן. [ילקו״י הל׳ שעטנז סימן רצו סעיף יד]

טו שני שטחים שזרעו בהם תבואה או קטניות, אם שניהם שדות או מרובעים או יחידים, וכן אחד שדה או מרובע ואחד יחידי, או יחידי ומשר, שיעור ההרחקה ביניהם הוא בית רובע, שהוא שטח בגודל עשר אמות וחמישית האמה, באמצעיתו או בצדו, ומצר הולך באלכסון על פני כל השטח. ואם אחד מהם משר והשני שדה או מרובע, או ששניהם משרים, שיעור ההרחקה הוא רק שתי אמות על שתי אמות ומצר והולך. [שם סי׳ רצו סעיף טו]

טז כל מקום שצריך הרחקה מרובה, אפשר להפסיק ביניהם בגדר גבוה עשרה טפחים, בלא לעשות הרחקה הנז׳. ויכול לעשות את הגדר מארבעה חוטים לבוד, דהיינו שאין ביניהם שלשה טפחים. וכן יכול לעשות חריץ שהוא עמוק עשרה טפחים ורחב ארבעה טפחים. או סלע שהוא גבוה עשרה טפחים ורחב ארבעה טפחים, הרי זה מותר לסמוך המין האחד לצד אחד מאלו, והמין האחר לצד השני, הואיל ואחד מכל אלו מבדיל ביניהן, והרי הן נראים מובדלין זה מזה. והדין כן גם בכלאי אילן. [ילקו״י הל׳ שעטנז ס׳ רצו סט״ז]

יז כל מקום שצריך הרחקה יש אומרים שיכול לעשות במקום ההרחקה הנז׳ צורת הפתח, דהיינו שמעמיד שני קנים משני צדדים וחוט על גביהם. אלא שאם עושה צורת הפתח נכון להחמיר להרחיק שיעור של תורה שהוא ששה טפחים. [ילקו״י הל׳ שעטנז סימן רצו סעיף יז]

יח כל ההרחקה וההבדלה שצריך לעשות בכלאים, הוא דוקא כשזרע בתוך שדהו, אבל אם היתה שדהו זרועה חטים, מותר לחבירו לזרוע בצדה שעורים, שנאמר: שדך לא תזרע כלאים, אין האיסור אלא כשיזרע שדהו כלאים, שלא נאמר: הארץ לא תזרע כלאים. ולא עוד אלא אפילו זרע בתוך שדהו שעורים סמוך לחטים, ומשך זרע השעורים עד שסמכו לשדה חבירו שהיא זרועה שעורים, הרי זה מותר, מפני שנראו השעורים שבתוך שדהו שהם סוף שדה חבירו. [ילקו״י הל׳ שעטנז סימן רצו סעיף יח]

יט הרחיק בין שני המינים הרחקה הראויה להם, ועם התפתחות הגידולים התקרבו המינים זה לזה והיה מין זה נוטה על גבי מין זה, מותר להמשיך ולטפל בהם כרגיל, שהרי הרחיק כשיעור, ואין חוששין למראית העין, חוץ מדלעת יונית שהיא נמשכת הרבה, ולכן אם נטתה יעקר מלפניה. [ילקו״י הל׳ שעטנז סימן רצו סעיף יט]

כ יש אומרים שאין להניח ב׳ עציצים זה ליד זה, כשכל אחד זרוע מין אחר, וצריך להרחיק ביניהם. וכן אסור להניח עציץ הזרוע מין מסויים בתוך גינה הזרועה מין מסויים, כל שאין מרחק ביניהם. ויש חולקים וסוברים דמאחר שכל אחד ניכר לעצמו ועומד בפני עצמו, מותר להסמיכם זה לזה. [ילקו״י הל׳ שעטנז סימן רצו ס״כ]

סימן רצז – דין כלאי בהמה

א נאמר בתורה את חוקותי תשמורו, בהמתך לא תרביע כלאים וגו׳. והיינו – שאסור להרביע שני מיני בהמות, או חיות, או עופות, ואסור להרביע בהמה בחיה, ולא חיה בבהמה. ולא עוף בבהמה וחיה, [ואפילו במיני חיה שבים]. וכן שני מיני בהמה או חיה הדומין זה לזה וגדלים זה עם זה ומתעברים זה מזה, הואיל והם שני מינים אסורים משום כלאים. והאיסור הוא גם בבהמה וחיה של אחרים. [ילקו״י הל׳ שעטנז סימן רצז ס״א]

ב האיסור להרביע בהמה כלאים הוא אפילו בבהמה טהורה עם בהמה טהורה מסוג אחר. ויש אומרים שלוקה על זה. ויש אומרים דבזה איסורו מדרבנן. והעיקר נראה כסברא ראשונה. [ילקו״י הל׳ שעטנז סימן רצז ס״ב]

ג בן פקועה דינו כחי לענין איסור כלאים, ולענין לא תחרוש בשור ובחמור יחדיו. שרק לענין שחיטה ניתר הוא בשחיטת אמו. [ילקו״י הל׳ שעטנז סימן רצז ס״ג]

ד מותר להכניס שני מיני בהמה או חיה לדיר אחד. ואם ראה אותם רובעים זה את זה, אינו צריך להפרישם. [ילקו״י הל׳ שעטנז סימן רצז ס״ד]

ה פרה שנרבעה מותר לשוחטה, כיון שבזמנינו אין סנהדרין ואין דנין דין מיתה. [שם רצז ס״ה]

ו מי שעבר והרכיב בהמתו כלאים, הנולד מהם מותר בהנאה, ואם היו שניהם ממין טהורה מותר באכילה. [ילקו״י הל׳ שעטנז סימן רצז ס״ו]

ז אסור לישראל ליתן את בהמתו לגוי ולומר לו שירביענה, דאמירה לגוי שבות גם בשאר איסורי תורה. [מלבד באיסור כלאי זרעים, וכאשר ביארנו לעיל]. [ילקו״י הל׳ שעטנז סימן רצז ס״ז]

ח עכו״ם המרביע כלאים את בהמתו של ישראל, בלא ציווי ישראל, אם הישראל עומד ורואה הוי כאילו אומר לו לעשות. אבל אם אין הישראל עושה שום רמז וגילוי דעת שמרוצה מזה, מותר. ואם יש לנכרי שותפות בבהמה, אף אם הישראל עומד ורואה מותר, דבהמתך כתיב. ובלבד שלא יאמר לו שיעשה כן. [ילקו״י הל׳ שעטנז סימן רצז ס״ח]

ט אם עבר על הדין ונתן בהמתו לגוי להרביעה, יש אומרים שקונסין אותו שלא למוכרה. ולדינא אין לקונסו שלא למוכרה. [ילקו״י הל׳ שעטנז סימן רצז ס״ט]

י כלב שמגדלים בני הכפרים שהוא קטן ודומה לשועל, אסור להרביעו עם שועל, וכן כלב עם זאב, ועזים עם צבאים, יעלים עם רחלים, סוס עם פרד, פרד עם חמור, חמור עם ערוד, כל אלה הרי הם כלאים זה עם זה, אף על פי שהם דומים זה לזה, וגדלים זה עם זה, הואיל ושני מינים הם אסורים משום כלאים. [ילקו״י הל׳ שעטנז סימן רצז ס״י]

יא בדבר מה שהמציאו לאחרונה, הנדסה גנטית, שמכניסים חלקיקי תאים מבריה אחת לשניה, ועל ידי זה משנים את תכונותיה של השניה, אין בזה איסור כלאים, ומותר לעשות כן גם מבעל חי אחד לסוג אחר של בעל חי. [ילקו״י הל׳ שעטנז סימן רצז סעיף יא]

יב מותר מן הדין להושיב תרנגולת על ביצי זכר של אווז, או להיפך, ואין בזה איסור כלאים. ויש אומרים שיש בזה איסור על כל פנים משום צער בעלי חיים. ויש חולקים. והמנהג להתיר כמו שכתב מרן החיד״א. [ילקו״י הל׳ שעטנז סימן רצז סעיף יב]

יג יש אומרים שמותר לרכב על פרד או פרדה, אף על פי שהם באים מסוס ואתון, ואין בזה איסור משום כלאי בהמה. ויש חולקים ואוסרים. [ילקו״י הל׳ שעטנז סימן רצז סעיף יג]

יד אסור לאדם לסרס את בהמתו, או בהמת אחרים, בין בבהמה טהורה בין בטמאה. והדין כן גם באדם חיה ועוף, בין בארץ בין בחוץ לארץ. וכן אסור להשקות כוס של עקרין לאדם או לשאר בעלי חיים כדי לסרסם. והמסרס את הנקבה בין באדם בין בשאר מינים פטור אבל אסור. אבל אשה מותרת לשתות כוס של עקרין כדי שלא תלד.[שם סי׳ רצז סע׳ יד]

טו אסור לומר לעכו״ם לסרס בהמה שלנו, ואם לקחה הוא מעצמו וסירסה, מותר. ואם הערים ישראל בדבר זה, קונסין אותו ומוכרה לישראל אחר. ואפילו לבנו הגדול מותר למוכרה, אבל לבנו הקטן אינו מוכרה ואינו נותנה לו. ויש אומרים דבנו גדול שאמרו היינו שאינו סמוך על שלחנו, ובנו קטן היינו סמוך על שולחנו. ויש אומרים דגדול הוי גדול ממש, וקטן קטן ממש. [ילקו״י הל׳ שעטנז סימן רצז סעיף טו]

טז נכרי הקונה תרנגלים זכרים מישראל כדי לסרסן, מותר לישראל למכור לו בסתם, אף על פי שיודע שאינו קונה אותם אלא כדי לסרסן. [ילקו״י הל׳ שעטנז סימן רצז סעיף טז

סימן רצז סעיף י׳ – מלאכה בשור וחמור יחדיו

א נאמר בתורה לא תחרוש בשור ובחמור יחדיו. ולכן אסור לרתום לעגלתו שור וחמור ולחרוש את שדהו. ולא רק בחרישה הדבר אסור אלא כל מלאכה, וכן אם מושך בהם את העגלה, או אם הנהיגם כאחד, עובר על איסור מן התורה. ואפילו כשהוא מנהיגם בקול בלבד, שצועק עליהם, אסור. [וראה להלן אם האיסור דוקא בעושה עמהם מלאכה]. [ילקוט יוסף מצוות התלויות בארץ כרך ג׳, על הלכות שעטנז וכלאים, סי׳ רצז ס״א]

ב עגלה המושכת במין אחד לא יקשור מין אחר בחבל, לא בצידי הקרון, ולא אחר הקרון. ויש אומרים דאיסור כלאי בהמה הוא גם כשהצמידם יחד בלא קשירה. אך לדינא אין איסור כלאי בהמה אלא בקשורים יחד. [ילקו״י הל׳ שעטנז סימן רצז ס״ב].

ג איסור כלאי בהמה שייך גם בעושה מלאכה בכל שני מינים, ולא רק בשור ובחמור, דאף שנאמר בתורה "לא תחרוש בשור ובחמור יחדיו", אין האיסור רק בהם, אלא בכל שני מינים, בין שהאחד טמא והשני טהור, ובין שניהם טהורים, ובין שניהם טמאים. וכן איסור כלאים שייך גם בסוס וחמור, או בסוס עם פרדה. [ילקו"י הל' שעטנז סימן רצז ס"ג].

ד שתי פרידות, זו בת סוסיא וזו בת חמורה, שני מינים הם, ואסור להנהיגן יחד, ואסור להנהיג הפרד עם הסוס או עם החמור. [ילקו"י מצוות התלויות בארץ כרך ג' הל' שעטנז סי' רצז ס"ד]

ה ישראל שיש לו סוס ונותנו לגוי בשותפות לחרוש בו, ויודע בגוי זה שבודאי חורש עם שורו, שאין לו אלא שור ונמצא חורש בשור ובחמור בשל הישראל שהוא שותף עמו, יש אומרים דכיון שעיקר השותפות ביניהם היא על החרישה, לא שייך לומר שהגוי טורח בשביל עצמו, ולכן יש לאסור בזה. [ויש לעיין דשמא כשהגוי מתכוין לצורך עצמו יהיה מותר]. [ילקוט יוסף מצוות התלויות בארץ כרך ג', על הלכות שעטנז, סימן רצז ס"ה]

ו יש אומרים שנכון ליזהר שלא לומר שלום לגוי המנהיג כלאים, מאחר שלפעמים הבהמות ממהרות ללכת מחמת הקול. אולם מעיקר הדין אין לחוש לזה, אחר שאינו מתכוין לדבר, ואינו פסיק רישיה. אמנם יש ליזהר אם המשא שעל הבהמה הוא של ישראל והוא הולך עם העגלה, ולפעמים כאשר הגלגלים נעצרים מללכת יש לחוש שישכח ויצעק על הבהמה שתלך. לכן בכל הדרך שהולך עם העגלה טוב שילך מרחוק מטעם זה. [ילקו"י מצוות התלויות בארץ כרך ג', הל' שעטנז סימן רצז ס"ו]

ז עגלה שהיו מושכים אותה כלאים, אסור לישב בה אף על פי שלא הנהיג, מפני שישיבתו גורמת להם שימשכו את העגלה. ואפילו אם אין העגלה הולכת במיוחד בשבילו, גם כן אסור לרכב בעגלה כזו. וכן אסור להיות אחד יושב בעגלה ואחד מנהיג. [ילקו"י מצוות התלויות בארץ כרך ג', על הלכות שעטנז סימן רצז ס"ז]

ח עגלה שמושכין אותה סוס עם פרד בן סוסיא, מותר לישב בעגלה זו ולנסוע בה לדרכו, כל שהעגלה הולכת בלאו הכי, ויש לה עת קבוע לצאת לאותו מקום. ואם אין עת קבוע ליציאתה, יש אומרים דאסור משום מראית העין, אך יש לומר שאין לנו לגזור משום מראית העין במה שלא מצינו שחז"ל גזרו. [ילקו"י על הלכות שעטנז סימן רצז ס"ח]

ט אף אם היו גויים רוכבים בעגלה שבלעדיו היתה העגלה נמשכת, אפי' הכי אסור לרכב בעגלה שמנהיגים אותה כלאים, אם אין עת קבוע ליציאת העגלה מידי זמן. [שם סי' רצז ס"י]

י ישראל שיש לו עץ גדול המונח על שפת הנהר, מותר לומר לגוי ליקח בהמותיו ולהביא לו את עצו לביתו, אף על פי שיודע שאין לו לגוי אלא סוס ושור ויקח שניהם, כי אין היהודי נהנה מגוף האיסור, והגוי בעבידתיה טריד לצורך עצמו. [ילקו"י הל' שעטנז סי' רצז סי"א]

יא עגלה עם סחורה שנטבעה בטיט ואין הסוסים יכולים להוציא המשא, אם הסוסים שייכים לעגלון הגוי, מותר לייעץ לו שיקח שוורים שיעזרו לסוסים להוציא העגלה מהטיט, ובלבד שהישראל לא ילך ליד העגלה ולא יצעוק על הבהמות. ובזמן הזה יש דרכים אחרות כדי לחלץ את העגלה מהטיט. [ילקו"י הל' שעטנז סימן רצז סי"ב]

יב יש אומרים דאיסור זה אינו רק אם עושה מלאכה בשור וחמור יחדיו, אלא אפילו הנהיגם בלא מלאכה אסור. ולכן יש מחמירים שלא לקשור שני מינים יחד אפילו רק משום שמירה שלא יברחו. וכן נזהרים גם בעופות שלא לקשור שני מינים יחד. ויש חולקים ואומרים שדוקא אם מנהיגם בקול ועושה עמם מלאכה אסור משום כלאי בהמה, הא לאו הכי מותר. ויש להחמיר כסברא ראשונה. [ילקו"י הל' שעטנז סימן רצז סי"ג]

יג אין כלאים אלא בשני מיני בעלי חיים בלבד, אבל באדם ובהמה אין איסור, ולכן מותר לעשות מלאכה בבהמה ואדם יחד, כגון שאדם חורש עם השור או מושך בעגלה יחד עם חמור, וכל כיוצא בזה. [ילקו"י הל' שעטנז סימן רצז סעיף יד]

יד אותם המובילים פרות למקומות מרוחקים, וקושרים אותם אחרי העגלה הרתומה לפרד או לסוס, אין לנהוג כן מחשש איסור כלאים, דאף שהוא אחורי העגלה, ואין הפרות מושכות את העגלה, מכל מקום יש לחוש בזה לאיסור, ולכן העצה היא להכניס הפרות לתוך הקרון ויסגור עליהם שלא יקפצו, ואז מותר שהסוסים ימשכו הקרון, שהרי אינו נמשך על ידי כלאים. [ילקו"י הל' שעטנז סימן רצז סעיף טו]